

מסורת הש"ס

(א) לעיל מב: טז; (ב) [בסדרות מא], א [עיין פי רש"י: פרשה חיי שרה בפסוק: ויברך הגמלוס], (ד) צ"ב קל: ע"ש לעיל מח: [נס: טז, א] (ה) [היט רב אשי הקדמון], ו [ונברך ערך ערקומא חתא רב אשין], ו [צ"ל דרבא], (ח) [וגרסת הערוך צטרי דר"ש וע"ש בערך צטרי מ"ש בשם ר"ת], ט [צ"ל אחר ד"ה וכן], י [עין רש"י, ס, בס"א: כגון,

גליון הש"ס

רש"י ד"ה אביה. עי לעיל דף ג ע"ב דרש"י ד"ה בטלה ועליל דף מד ע"א בתוס' ד"ה כד:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה אלו הן וכו' והיון בילה מ:

הגהות מהר"ב

רנשבורג

[א] גמ' לון אומרין בעריפות וז דומה לו שרי' צ"ב עי' לעיל טה ע"ב רש"י צדיה שרי חותכה ועי' בתוס' צ"ב דף קל ע"ב מוס' ד"ה אשרי ודו"ק: [ב] שם רבה אמר רב אשי: נמחק מלת אשי. וי"צ אשי: [ג] שם רבה בר רב הונא אמר רב אשי: נמחק מלת אשי. וי"צ אשי:

לעזי רש"י

ציקקורין. עצם העקב.

מוסף רש"י

צומת הגידין. מקום שהגידין צומתין מתחתיו ומתהדקין לשון חומץ צומת דפסחיס (מ). אשטריינט"א צע"ז (לעזי וז. ועי' ארכה ג נג). שהרי חותכה מכאן ומתה חותכה מכאן והיה. נחקר בשר רגלוס למעלה מלומת הגידין ולא נשבר העלם כשרה, נחתכה למטה במקום צומת הגידין (אמי) נשבר העלם הגידין קיימין ותנא צומת הגידין צלל ארכובה: והא נחפסו. לגמרי משמע אלמא תנא ליה תנא ניטל הזומת ולמה ליה למהדר ולמתנייה והא ליכא למימר תנא רכובה עס צומת הגידין והדר תני צומת הגידין צלל ארכובה דאס כן ניתני ניטל צומת הגידין וכ"ש נחתכו: **לצטר דנפק**. עולא: **אמר**. רב יהודה לנפשי: **מאי טעמא לא אמרי**. דלמטה דקאמר הוא למטה מן הארכובה ומלומת הגידין ולמעלה דקתני לאו למעלה מיד משמע אלל בגובהו של עס למעלה מן הזומת והדר תנא וכן שניטל הזומת דאס נחתך בתוך הזומת נמי טרפה: **הדר אמר**. שפיר עבדי דלא אמרי ליה: **ולא אמרי ליה**. בתמיה. וכי לא אמרתי לו טעם הגון רכובה צלל צומת וזומת צלל רכובה ופרכיה מלישנא דמתניתין ואמר לי נחתכו קתני והכא נמי אי הוה אמרי ליה קא הוה דייק נמי לישנא ואומר לי מן הארכובה ולמעלה קתני דמשמע בצמון והיינו צלומת הגידין: **רב פפא מנסי**. דלרב יהודה הכי: **למטה**. דמתניתין לאו למטה מיד קאמר דרכובה דמתניתין צרכובה עליונה מיירי הלכך למטה דידה דהיינו עס אלמנעי זימנין דטרפה כגון צלומת הגידין אלל הכי קאמר למטה מלומת רכובה ומנעס אלמנעי כולו דהיינו בעלם התחתון ודאי כשרה: **למעלה למעלה מן הארכובה**. דהיינו בקולית ודאי טרפה כל מקום שיחתך: **וכן שניטל צומת הגידין**. ובעלם אלמנעי יש מקום שהיא טרפה כגון צלומת הגידין ויש מקום שהיא כשרה כגון למעלה מן הזומת ורכובה גופה אחו היא: **כדעולא**. עליונה: ופרכין ללישנא דעולא דרב פפא **ומי איכא מיד די מדלי פסיק לה**. למעלה מן הזומת הגידין בעלם אלמנעי כשרה: **ומי מתחי פסיק לה**. וכשמשפיל לה לחותכה צלומת טרפה: וכלישנא קמא דרב עבדין לחומרא ולמעלה מרכובה התחתונה כל מקום שיחתך טרפה וכן ניטל צומת צלל רכובה דלא חזין דהדר ציה רב ולקמן פסיק הלכתא הכי אפילו בנשבר העלם וכ"ש נחתך לגמרי: **אלו הן צומת הגידין**. מהיכן מתחיל והיכן (א) כח חיות הגידין: **דאגרמא ולצר**. משיואלץ הגידין מן העלם ומהלכין בצשר שהעלם למעלה מן הפרק ערוס צלל צשר כשתים וג' אלצבות הגידין אדוקין צו וממקום שמתפרשין ממנו ולמעלה מתחיל וכל זמן שהן למותין וקשורין השלשה יחד קרי צומת עד מקום שמתפרשין ומתפצלין זה מזה כדמפרש לקמן: **דאגרמא ולציו**. אין נקראין צומת אלל מקום אדיקתן בצעם ממקום שאלדקין צו זה הפרק: **דעילוי ערקומא**. עלם קטן הוא המחצר את הפרקים ומה שיש מן הגידין ולמעלה הימנו עד מקום שמתפרשין קרי צומת וכל מקום שיחתכו שם טרפה והאי שיעורא נפיש מכולהו שמתחיל מיד מן הערקוס ולמעלה והוא למטה מסוף העלם האלמנעי ואס נחתך צין עלם אלמנעי לאותו ערקוס טרפה: **דערקומא גופה**. נחתכו גידין כנגד הערקוס עלמו: **לא פליסו ליה**. דמחמיר טפי: **דפרעי טצחי**. במקום שפותחין העצבין להפריש הצשר מן העלם כשמנקרין אותו ציקקורין ורועין ליטול אותו גידין והיינו מעילוי ערקומא. לישנא אחרינא כשמפשיטין הצהמה משם מתחילין לפתוח ולהפשיט העור של רגלים אחרונים: **צומסין**. מחוברין יחד ונראין כגיד אחד: **ועד כמא**. ארכו של צומת: **ארכעה צטרי**. ארבע אלצבות: **צליטי**. קודם שיצלעו בתוך הצשר: **אשוני**. קשין: **ריכוי**. לאחר שנכנסין לצשר נעשין רכין:

מתני' רגליה. האחרונים: **ארכובה**. מפרש בגמ': (י) **צומת הגידין**. למעלה מארכובה הוא וסמוך לה והן אותן שלשה חוטין שנטולין מנקרי הצשר מתלולית העלם שקורין ציקקורין: **וכן שניטל**. אפילו לא נחתך העלם: **נשבר העלם**. ולא נחתך: **אס רוצ צשר קייס**.

מפרש בגמרא [ע"ב] רוב עוביו ורוב היקפו:

שחיטתו מטהרתו. ומותר באכילה ואס לאו אין שחיטתו מטהרתו ואפילו במקום שהצהמה מותרת הוא אצר אסור משום וצשר צשדה טרפה [שמות כג] כדאמרין (לעיל דף עג:) להציא האצר והצשר המדולדלין: שלשה עצמות ציך. התחתון והוא עלם הנחתך עם הפרקות כשמפשיטין הצהמה ואותה ארכובה נקראת ארכובה הנמכרת עם הראש. ולמעלה הימנה עס האלמנעי וצומת הגידין בתחתיתו סמון לפרק ארכובה הנמכרת עם הראש. והעליון הוא קולית התמוזה צלליה:

גמ' למטה. דקתני מתני' כשרה: **למטה מן הארכובה**. סמון לה מיד קאמר דלא תימא ארכובה דמתניתין היא ארכובה העליונה שצין הקולית ועלם האלמנעי ומאי למטה דקתני כשרה למטה הימנה ומכל עס האלמנעי שבו צומת הגידין קאמר דלמטה ממש ליכא למימר כשרה דהא אפי' צומת הגידין שהוא צשיפולו של עס אלמנעי קתני מתניתין טרפה וכ"ש בגובהו הא לא אמרין אלל למטה למטה מן הארכובה סמון לה קאמר כשרה כדמסיים מילתיה ואילו אלדארכובה הנמכרת עם הראש קאמר: **למעלה למעלה מן הארכובה**. מיד קאמר טרפה דהיינו צלומת הגידין שהוא סמון לה וכל שכן בגובהו. ולקמן פריך מאי וכן שניטל צומת הגידין והא תנא ליה למעלה מן הארכובה טרפה: **כנגדו**. של אותו מקום דמתני': **בגמל ניכר**. דקסבר רבי אושעיא ארכובה דמתניתין היא ארכובה העליונה וסס צולט עלם ציך הגמל והכי תניא בצבורות (דף מא). דלמותה ארכובה ניכרת בגמל דתנן [שם מ:] וצ העגל שאינה

בהמה המקשה פרק רביעי חולין

עו.

סז א מיי פ"ח מהל' שחיטה ה"ל"א סמג עשין ק"ט טו"ש"ע יו"ד ס"י טה טקי"א: **סח** ב מיי טס ה"ל"א וע' בהשגות וצ"ח סמג טס טו"ש"ע יו"ד ס"י טו ט"א:

סח ג מיי טס ה' יא סמג טס טו"ש"ע יו"ד ס"י טה טקי"א: **ד** [מיי טס הלכס טו:] **ה** ו מיי טס הל"ג סמג טס טו"ש"ע יו"ד ס"י טו טקי"ג: **עא** ד מיי טס טו"ש"ע טקי"ד: **ח** [טו"ש"ע טס טקי"ג:] **עב** ט י מיי טס טו"ש"ע טס טקי"ה:

מר

אמר ליה עולא לרב יהודה בשלמא לדידי דאמינא כנגדו בגמל ניכר היינו דקתני וכן שניטל צומת הגידין אלא לדידך מאי וכן שניטל צומת הגידין אמר ליה רכובה בלא צומת הגידים וצומת הגידים בלא רכובה והא נחתכו קתני אישתיך לבתר דנפק אמר מ"ט לא אמרי ליה למטה למטה מן הארכובה למעלה למעלה מצומת הגידין הדר אמר ולא אמרי ליה נחתכו קתני הכא נמי מן הארכובה ולמעלה קתני רב פפא מתני הכי אמר רב יהודה אמר רב אמר רבי חיאי למטה למטה מן הארכובה ומצומת הגידין וארכובה גופה כדעולא א"ר אושעיא ומי איכא מידי דאילו מדלי פסיק ליה וחיא מתתני פסיק ליה ומתה אמר רב אשי ^טטרפות קא מדרמית להדדי א אין אומרין בטרפות זו דומה לזו ישהרי חותכה מכאן ומתה חותכה מכאן וחיא ואלו הן צומת הגידין רבה אמר רב ^ב אשי ^הדאגרמא ולצר רבה בר רב הונא אמר רב ^ב אשי ^הדאגרמא ולציו רבא בריה דרבה בר רב הונא אמר רב ^א אסי דעילוי ערקומא יתיב ההוא מרבנן קמיה דר' אבא ויתיב וקאמר דערקומא גופה אמר ליה רבי אבא לא תציתו ליה הכי אמר רב יהודה **היכא דפרעי טבחי** והיינו ^ברבא בריה דרבה בר רב הונא אמר רב ^אסי אמר רב יהודה אמר שמואל ^הצומת הגידים שאמרו מקום שהגידין צומתין ועד כמה א"ל ההוא מדרבנן ורב יעקב שמיה כי הוינן בי רב יהודה אמר לן שמעו מני מלתא דמגברא רבה שמיע לי ומנו שמואל צומת הגידין שאמרו מקום שהגידין צומתין בו וממקום שצומתין עד מקום שמתפרשטין וכמה אמר אביי ^אארבעה ^בבטרי בתורא בדקה מאי אמר אביי בליטי הוו צומת הגידים בליעי לא הוו צומת הגידים אשוני הוו צומת הגידים רכיכי לא הוו צומת הגידים אלימי הוו צומת הגידים קשיני לא הוו צומת הגידים חוורי הוו צומת הגידים לא חוורי לא הוו צומת הגידים

מר

מנעת לערקוס ארכובה היו מוס לפסול ותני עלה קפץ העליון ולא קפץ התחתון וכנגדו בגמל ניכר: **היינו דקתני וכן שניטל** משום דתנא למטה מן הארכובה עליונה כשרה דהיינו נחתך עס האלמנעי איצטריך למיתני וכן שניטל דאע"ג דאס נחתך בגובהו כשרה היכא נחתך צשיפולו במקום צומת הגידין טרפה וכדמתרץ לקמן ואל תתמה שרי חותכה מכאן ומתה חותכה מכאן וחיא אלל לדידך דלמרת ארכובה תחתונה למעלה דקתני מתניתין למעלה מיד בצמון משמע היינו ניטל צומת הגידין: **אמר ליה תנא ארכובה צלל צומת הגידין**. כחוי) נשבר העלם הגידין קיימין ותנא צומת הגידין צלל ארכובה: **והא נחפסו**. לגמרי משמע אלמא תנא ליה תנא ניטל הזומת ולמה ליה למהדר ולמתנייה והא ליכא למימר תנא רכובה עס צומת הגידין והדר תני צומת הגידין צלל ארכובה דאס כן ניתני ניטל צומת הגידין וכ"ש נחתכו: **לצטר דנפק**. עולא: **אמר**. רב יהודה לנפשי: **מאי טעמא לא אמרי**. דלמטה דקאמר הוא למטה מן הארכובה ומלומת הגידין ולמעלה דקתני לאו למעלה מיד משמע אלל בגובהו של עס למעלה מן הזומת והדר תנא וכן שניטל הזומת דאס נחתך בתוך הזומת נמי טרפה: **הדר אמר**. שפיר עבדי דלא אמרי ליה: **ולא אמרי ליה**. בתמיה. וכי לא אמרתי לו טעם הגון רכובה צלל צומת וזומת צלל רכובה ופרכיה מלישנא דמתניתין ואמר לי נחתכו קתני והכא נמי אי הוה אמרי ליה קא הוה דייק נמי לישנא ואומר לי מן הארכובה ולמעלה קתני דמשמע בצמון והיינו צלומת הגידין: **רב פפא מנסי**. דלרב יהודה הכי: **למטה**. דמתניתין לאו למטה מיד קאמר דרכובה דמתניתין צרכובה עליונה מיירי הלכך למטה דידה דהיינו עס אלמנעי זימנין דטרפה כגון צלומת הגידין אלל הכי קאמר למטה מלומת רכובה ומנעס אלמנעי כולו דהיינו בעלם התחתון ודאי כשרה: **למעלה למעלה מן הארכובה**. דהיינו בקולית ודאי טרפה כל מקום שיחתך: **וכן שניטל צומת הגידין**. ובעלם אלמנעי יש מקום שהיא טרפה כגון צלומת הגידין ויש מקום שהיא כשרה כגון למעלה מן הזומת ורכובה גופה אחו היא: **כדעולא**. עליונה: ופרכין ללישנא דעולא דרב פפא **ומי איכא מיד די מדלי פסיק לה**. למעלה מן הזומת הגידין בעלם אלמנעי כשרה: **ומי מתחי פסיק לה**. וכשמשפיל לה לחותכה צלומת טרפה: וכלישנא קמא דרב עבדין לחומרא ולמעלה מרכובה התחתונה כל מקום שיחתך טרפה וכן ניטל צומת צלל רכובה דלא חזין דהדר ציה רב ולקמן פסיק הלכתא הכי אפילו בנשבר העלם וכ"ש נחתך לגמרי: **אלו הן צומת הגידין**. מהיכן מתחיל והיכן (א) כח חיות הגידין: **דאגרמא ולצר**. משיואלץ הגידין מן העלם ומהלכין בצשר שהעלם למעלה מן הפרק ערוס צלל צשר כשתים וג' אלצבות הגידין אדוקין צו וממקום שמתפרשין ממנו ולמעלה מתחיל וכל זמן שהן למותין וקשורין השלשה יחד קרי צומת עד מקום שמתפרשין ומתפצלין זה מזה כדמפרש לקמן: **דאגרמא ולציו**. אין נקראין צומת אלל מקום אדיקתן בצעם ממקום שאלדקין צו זה הפרק: **דעילוי ערקומא**. עלם קטן הוא המחצר את הפרקים ומה שיש מן הגידין ולמעלה הימנו עד מקום שמתפרשין קרי צומת וכל מקום שיחתכו שם טרפה והאי שיעורא נפיש מכולהו שמתחיל מיד מן הערקוס ולמעלה והוא למטה מסוף העלם האלמנעי ואס נחתך צין עלם אלמנעי לאותו ערקוס טרפה: **דערקומא גופה**. נחתכו גידין כנגד הערקוס עלמו: **לא פליסו ליה**. דמחמיר טפי: **דפרעי טצחי**. במקום שפותחין העצבין להפריש הצשר מן העלם כשמנקרין אותו ציקקורין ורועין ליטול אותו גידין והיינו מעילוי ערקומא. לישנא אחרינא כשמפשיטין הצהמה משם מתחילין לפתוח ולהפשיט העור של רגלים אחרונים: **צומסין**. מחוברין יחד ונראין כגיד אחד: **ועד כמא**. ארכו של צומת: **ארכעה צטרי**. ארבע אלצבות: **צליטי**. קודם שיצלעו בתוך הצשר: **אשוני**. קשין: **ריכוי**. לאחר שנכנסין לצשר נעשין רכין:

דז"ג

ערקומא שקורין בלשון כנען טיג ושעל הרכובה עצמה עצם קטן שעל הרכובה הגידים שעליו הן צומת הגידים.

^(א) נראה דל"ל כלומר למטה מן הארכובה ולמעלה מן הארכובה בעיין לזקומי מתני' וכו'.